

Kennis van cultuur

documenteren, duiden en delen

Activiteitenplan 2017-2020 Boekmanstichting

Voorwoord

Dit activiteitenplan belicht hoe de Boekmanstichting zich in de afgelopen periode heeft ontwikkeld, en informeert over de werkzaamheden die de stichting in de komende jaren wil ontplooiën. Zij doet dit tegen een achtergrond van (soms) grote verschuivingen die momenteel gaande zijn in de culturele sector.¹ Sector-overstijgende trends zijn daarbij, onder meer, de opmars van zzp'ers en vrijwilligers in de kunsten, digitalisering van de distributie en marketing en een verschraving van het culturele aanbod, vooral in kleine gemeenten en krimpregio's. De cultuursector in den brede wordt daardoor geconfronteerd met een groeiend aantal uitdagingen. Een daarvan is het voorkomen dat de brede stroom van zelfstandigen en kleine bedrijfjes zich onder druk van bezuinigingen op cultuur loszingt van de gesubsidieerde infrastructuur omdat daarmee ook vormen van artistieke en sociale vernieuwing buitengesloten worden. Een andere uitdaging heeft te maken met de cijfers zelf. Juist als gevolg van toenemende verschillen tussen sectoren, tussen regio en steden, en tussen fysiek en digitaal, groeit de behoefte aan transparante en gedetailleerde cijfers en duiding om de ontwikkelingen in perspectief te kunnen zien en om daar beleid op te kunnen maken, zowel door de instellingen als door de overheden. In onderstaand activiteitenplan zetten wij graag nader uiteen welke rol de Boekmanstichting hierbij voor zichzelf in de komende jaren ziet weggelegd.

1. Wat doet de Boekmanstichting?

1.1 Missie

De Boekmanstichting is het onafhankelijke kenniscentrum voor kunst- en cultuurbeleid in Nederland. Zij verzamelt, analyseert en verspreidt data en informatie over de cultuursector en stimuleert en faciliteert het gefundeerde cultuurdebat.

¹ Voor een uitgebreide analyse van trends en ontwikkelingen in de cultuursector, zie *Boekman 103 Wie geeft aan cultuur?*, *Boekman 105 Culturele Koersen* en *De Staat van Cultuur 2*, alle verschenen in 2015.

1.2 Werkwijze

Sinds 1963 verzamelt en verspreidt de Boekmanstichting informatie en kennis over rol en functie van kunst en cultuur in samenleving, politiek, publiek domein, bestuur en beleid. Als onafhankelijk kenniscentrum stimuleert de stichting onderzoek en meningsvorming over de productie, distributie en afname van kunst en cultuur en over het (inter)nationale kunst- en cultuurbeleid. Zo vervult de Boekmanstichting een cruciale rol bij het voeren van het cultuurdebat tussen creatieve producenten, beleidsmakers, politici, ambtenaren, studenten, onderzoekers, journalisten en publiek. De laatste jaren zijn *facts & figures* daarbij steeds belangrijker geworden. Onze Cultuurindex Nederland, een nationale barometer voor de vitaliteit van kunst en cultuur, ontwikkeld in nauwe samenwerking met het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), brengt sinds 2013 op basis van langjarig verzamelde cultuurstatistieken de gehele cultuursector vanaf 2005 in kaart. Dit unieke instrument is tot stand gekomen dankzij samenwerking met meer dan vijftig publieke en private partijen.²

1.3 Werkterrein

Het werkterrein van de Boekmanstichting omvat het kunst- en cultuurbeleid van overheden en instellingen, de openbare en particuliere financiering van kunst, de sociaal-economische en juridische aspecten van de kunsten en het kunstenaarsberoep, erfgoed, auteursrecht, management, marketing en sponsoring in de cultuur, culturele organisaties en manifestaties, kunstprogrammering door omroepen, cultuurtoerisme, kunst- en cultuureducatie, amateurkunst, kunstvakonderwijs, cultuurparticipatie, kunstpubliek en kunstkritiek.

1.4 Positie en doelgroepen

De Boekmanstichting is een onafhankelijk intermediair tussen belangstellenden en belanghebbenden uit het openbaar bestuur, het wetenschapsbedrijf en het culturele veld. Ze is aldus een kenniscentrum voor beleidsadviseurs, bestuurders, politici en ambtenaren, managers, creatieve producenten, cultuurstatistici en overige onderzoekers, docenten en studenten uit diverse disciplines, voor medewerkers van kunstinstellingen en kunstenaars, voor journalisten en in kunst en cultuur geïnteresseerden.

De Boekmanstichting kan door haar neutrale positie fungeren als betrouwbare bron voor kennis en informatie over de culturele sector. Mede dankzij ons inzicht in de *facts & figures* kunnen daarnaast ook trends en ontwikkelingen geduid worden zonder dirigerende kaders, particuliere visies of eenzijdige interpretaties. Door de onafhankelijke positie van de stichting, die een algemeen belang dient zonder een eigen belang voorop te stellen, werken partijen graag samen met de Boekmanstichting, en kan zij ook als agenderende of adviserende partner optreden, onder meer voor overheden en de Raad voor Cultuur.

² Van structurele samenwerkingspartners als het Sociaal en Cultureel Planbureau, het Centraal Bureau voor de Statistiek, TNO en de Federatie Cultuur tot commerciële partijen als Berenschot en GfK Retail & Technology. Zie www.cultuurindex.nl onder 'partners' voor een volledige opsomming.

2. Ontwikkelingen in de afgelopen jaren

2.1 Cultuurindex Nederland

De Boekmanstichting heeft zich in de afgelopen cultuurnotaperiode ontwikkeld van een studiecentrum voor kunst, cultuur en beleid naar het kenniscentrum voor trends in cultuur. Deze ontwikkeling kon mede plaatsvinden dankzij het nieuw opgezette instrument Cultuurindex Nederland, bestaande uit 83 indicatoren. Gegroepeerd in aanbod, vraag, geldstromen en concurrentiekracht, presenteert de Cultuurindex Nederland statistieken over zowel commerciële als non-profit sectoren. De Cultuurindex Nederland brengt het omvangrijke palet aan cijfers bij elkaar om overkoepelende ontwikkelingen over langere termijn te analyseren.

De lancering van de eerste editie vond eind 2013 plaats tijdens een conferentie in Het Concertgebouw en werd geflankeerd door *De Staat van Cultuur 1 (Boekman 97)* een publicatie waarin de cijfers uit de Cultuurindex Nederland werden geduid en van context voorzien. Eind 2014 kwam de website cultuurindex.nl online. Sub-indexen op culturele deelgebieden verschijnen hierop zodra nieuwe cultuurnummers bekend zijn. Daarnaast zijn de cijfers waarop de cultuurindex is gebaseerd ook vanuit het perspectief van cultuurvelden te rangschikken. Websitestatistieken wijzen uit dat de eindgebruiker daar veel gebruik van maakt. Ruim 9.300 unieke gebruikers hebben de website cultuurindex.nl geraadpleegd sinds de lancering ervan in december 2014. Ook blijkt dat de regelmatige nieuwsitems en analyses die op de cultuurindex.nl verschijnen goed gelezen en frequent gedeeld te worden via social media.

De tweede editie van de Cultuurindex zag eind 2015 het licht, en werd evenals de eerste editie vergezeld van een aparte publicatie getiteld *De Staat van Cultuur 2* én twee specials van tijdschrift *Boekman* (103 en 105) waarin de trends achter de cijfers uitgebreid werden geanalyseerd.

Mede dankzij media-aandacht voor dit project is de naamsbekendheid van de Boekmanstichting in de afgelopen jaren aanzienlijk toegenomen en konden wij ons ook steeds meer buiten onze vaste kring succesvol profileren. De ontwikkeling van de Cultuurindex Nederland is met steun van private fondsen³ tot stand gekomen. Het is verheugend dat het Prins Bernhard Cultuurfonds zich ook na zijn initiële steun bereid toonde de volgende fases van dit project te ondersteunen.

2.2 Samenwerken en netwerken

Nog meer dan voorheen zet de Boekmanstichting met al haar activiteiten in op duurzame samenwerkingsverbanden binnen de culturele en de onderzoekswereld, zoals met het SCP, het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de Federatie Cultuur, de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en, meer lokaal, de Stadsschouwburg Amsterdam (SSBA).⁴

³ Het Prins Bernhard Cultuurfonds, Fonds21, VSB Fonds en Ribbink van den Hoek Familiestichting.

⁴ Genoemde samenwerkingen zijn in de recente jaren sterk geïntensiveerd, zie hiervoor de inhoudelijke jaarverslagen van 2013 en 2014 op www.boekman.nl.

Hiermee wordt ook de netwerkfunctie van de stichting steeds belangrijker, mede door het wegvallen van sectorinstituten en verzwakte brancheorganisaties als gevolg van de bezuinigingen op cultuur. Ook intensieve(re) samenwerking met andere kenniscentra heeft onze aandacht, zoals met DutchCulture, Digitaal Erfgoed Nederland (DEN), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA), de Koninklijke Bibliotheek (KB), Het Nieuwe Instituut en Waag Society.

2.2.1 Internationaal

Ook buiten de grenzen van ons land is de Boekmanstichting actief binnen diverse culturele netwerken. Onze stichting is een van de *board members* van het European Institute for Comparative Cultural Research (ERICarts) en sinds kort ook vertegenwoordigd in het bestuur van de European Association of Cultural Researchers (Ecures). De Boekmanstichting is daarmee ook het Nederlandse aanspreekpunt voor wetenschappelijk vergelijkend cultuuronderzoek dat door ERICarts wordt gecoördineerd en uitgevoerd. Jaarlijks verzorgt de Boekmanstichting in samenwerking met het ministerie van OCW de update van het Nederlandse landenprofiel voor de website *Cultural Policies and Trends in Europe*. Inmiddels zijn daar 44 Europese landenprofielen⁵ in opgenomen. Daarnaast onderhouden wij contacten met de International Federation of Arts Councils and Cultural Agencies (IFACCA), het European Network of Cultural Administration Training Centres (ENCATC) en de Asia-Europe Foundation (ASEF). In de meest recente *Staat van Cultuur 2* zijn voor het eerst enkele cultuurindexen uit het buitenland naast die van Nederland gelegd. De ontwikkelingen in Groot-Brittannië, de Verenigde-Staten en Australië laten veel overeenkomsten met die in Nederland zien. Overheidsbezuinigingen en de economische recessie, maar ook de versnippering van het werkveld en digitalisering van participatie blijken zowel in binnen- en buitenland van grote invloed op de cultuursector.

2.3 Unieke diensten

2.3.1 Steeds meer (digitale) ruimte in de bibliotheek

De gespecialiseerde bibliotheek van de Boekmanstichting heeft de afgelopen jaren veel werk gemaakt van het digitaliseren van ‘grijze literatuur’ uit eerdere jaren. Hiermee worden publicaties bedoeld zonder ISBN-nummer die zelden elders worden verzameld, zoals jaarverslagen, beleidsnota’s, dissertaties, scripties en onderzoeksrapporten, en die van groot belang zijn voor de studie en de duurzaamheid van het cultuurbeleid. Dit digitaliseringswerk is inmiddels nagenoeg voltooid. In oktober 2014 is onze bibliotheekcollectie⁶ bovendien opgenomen in WorldCat, de grootste bibliografische databank ter wereld.⁷ Beide ontwikkelingen tezamen hebben de collectie optimaal

⁵ Zie: <http://www.culturalpolicies.net/web/index.php>.

⁶ Onze catalogus telt inmiddels meer dan 80.000 titels.

⁷ Onze catalogus bleek 83% unieke titels toe te voegen. Een uitzonderlijk hoog percentage aldus OCLC, de organisatie die wereldwijd bibliotheken met elkaar verbindt.

toegankelijk gemaakt en uitstekend toegerust voor de toekomst. Dit is niet onopgemerkt gebleven. Onze digitale collectie werd afgelopen jaar door de KB als voorbeeld uitgelicht in het kader van het project *De digitale collectie Nederland*.

Het recente werk van de stichting op het gebied van cultuurdata vindt in nauwe afstemming met onze informatieprofessionals van de bibliotheek plaats. Zo worden er online dossiers en literatuurlijsten gemaakt ter ondersteuning van de producten en diensten van de Boekmanstichting. Ook worden de verzamelde data en cultuurmonitoren integraal opgenomen in de bibliotheekcatalogus en wordt er voor duiding van de cijfers en het schrijven van achtergrondartikelen geput uit de rijke collectie van de bibliotheek. Doelstelling blijft intussen om de fysieke ruimte van de bibliotheek nog beter te benutten. Sinds september 2014 wordt de studiezaal ook tijdens openingstijden, inmiddels drie dagen per week van 11.00 tot 18.00 uur, als werkplek voor de eigen medewerkers gebruikt. Daarnaast vinden steeds meer universitaire opleidingsprogramma's en culturele organisaties hun weg naar ons pand, zodat op overige dagen de zaal voor rondleidingen, (inleidende) colleges en andere bijeenkomsten en door derde partijen gebruikt kan worden. Door de fysieke bibliotheek open te stellen voor diverse netwerken, wordt het gebruik ervan doelmatiger en dynamischer van aard. Daar is ook ruimte voor nu onze bibliotheekklanten steeds meer gebruik maken van onze online dienstverlening. Digitale bezoeken namen tussen 2013 en 2015 met 10.795 toe tot 32.339, een stijging van 33%, terwijl de fysieke bezoeken in dezelfde periode met 748 afnamen tot 807 in 2015, een daling van 48%. De fysieke uitleningen namen daarentegen niet af, een teken dat de bezoekers nu meer dan vroeger voor de collectie komen en niet alleen voor een prettige studieplek.

2.3.2 *Metamorfose van tijdschrift Boekman*

Tijdschrift *Boekman* heeft in september 2014 zijn honderdste editie beleefd. Het tijdschrift staat al decennialang bekend als degelijk en goed geïnformeerd en is het bekendste product van onze stichting. Toch bleek uit een klanttevredenheidsonderzoek, uitgevoerd in mei 2014, dat onze abonnees vaak moeite hebben met de lengte van de artikelen. Met ingang van nummer 101 is daarom een stap gezet om nog grotere toegankelijkheid van het blad te waarborgen: het compacte boekformaat is ingewisseld voor een magazine format. De nieuwe ondertitel van tijdschrift *Boekman* geeft een accentverschuiving aan van 'tijdschrift voor kunst, cultuur en beleid' naar 'trends in kunst en cultuur'. De redactie selecteert per nummer een thema dat actueel en urgent is; een domein dat sterk in beweging is en waarin de huidige ontwikkelingen voor ingrijpende veranderingen (zullen gaan) zorgen binnen de kunst- en cultuurwereld. Met dergelijke agenderende themanummers trachten wij een *state of the art* te geven van alle aspecten hiervan. Hoe groot de impact van een nummer kan zijn, blijkt uit het thema van *Boekman* 101 'Cultuur als aanjager van gebiedsontwikkeling'. Mede dankzij dit nummer en de grote inspanningen van Kunsten'92 (vereniging voor kunst, cultuur en erfgoed), werd cultuur alsnog integraal opgenomen als aandachtsgebied bij het samenstellen van de nieuwe omgevingsvisie van het Rijk.

Ook werkt de redactie inmiddels structureel met externe gastredacteuren samen, naast de vaste adviesraad van het tijdschrift die haar door het jaar heen bijstaat. Dit levert niet alleen extra deskundigheid binnen de redactie op, maar ook toegang tot nieuwe afzetmarkten en heeft tot dusver ook tot extra financiële ondersteuning vanuit diverse organisaties geleid. Door allianties aan te gaan met partijen uit de zorgsector, zoals recentelijk met ZonMw en het veelgelezen *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, wordt *Boekman* 104 met als thema ‘Kunst op recept’ bijvoorbeeld onverwacht veel door (huis)artsen besteld.

2.3.3 Uitgeverij Boekmanstudies afgeslankt

De uitgeverstak binnen de Boekmanstichting kent op dit moment een sluimerend bestaan. Het maken van een boek is tijdrovend en de productiekosten zijn hoog. De ervaring leerde dat die investeringen zich zelden binnen afzienbare tijd laten compenseren. Het besluit om alleen nog boeken uit te geven die zichzelf volledig terugverdienen heeft het nieuwe aanbod aanzienlijk uitgedund. De publicaties die sindsdien nog verschenen, *Niet tellen, maar wegen* en *Effectief Cultuurbeleid*, zijn beide inderdaad goed lopende titels gebleken. Dergelijke boekprojecten blijven wij ook in de toekomst uitvoeren. Voor de speciale uitgaven in het kader van de jaarlijkse Johannes Vermeer Prijs laureaat bleek minder interesse. In 2014 verscheen daarvan de laatste editie. De aparte stichting voor boekuitgaven, stichting Boekmanstudies, is in 2013 opgeheven. De werkzaamheden en bijkomende financiële stromen zijn sindsdien ondergebracht bij de Boekmanstichting.

2.4 Gemêleerde financieringsvormen

De Boekmanstichting ontvangt een vierjaarlijkse rijkssubsidie. Deze werd met ingang van 2013 met 27% gekort.⁸ Om deze bezuiniging het hoofd te bieden, heeft de Boekmanstichting sterker dan voorheen, en met succes, ingezet op cultureel ondernemerschap. In de afgelopen jaren wist zij haar begroting zodoende aan te vullen met eigen inkomsten via betaalde opdrachten (zoals het organiseren van congressen en evenementen), projectgelden (via private fondsen), gesponsorde tijdschriftthema's en door verhuurinkomsten uit haar pand. Deze manier van werken zullen wij ook in de komende periode proberen te bestendigen.

Geschetste ontwikkelingen in de gewijzigde positie, profilering en diensten laten zien dat de Boekmanstichting in de afgelopen jaren evolueerde richting een meer eigentijdse, ondernemende culturele organisatie die bij veel van haar activiteiten additionele middelen wist te vinden en daarbij steeds vaker allianties aanging met het culturele veld en overige partijen. Voor een uitgebreid inhoudelijk overzicht van alle activiteiten die de Boekmanstichting de afgelopen jaren heeft volvoerd, zij verwezen naar de bestuurs- en jaarverslagen.

⁸ Voor de periode 2009-2012 was de basissubsidie gemiddeld € 996.184 per jaar. Voor de periode 2013-2016 werd dit voor vier jaar vastgesteld op: € 724.168 per jaar.

3. Koersbepaling voor de periode 2017-2020

Evidence-based beleid staat of valt bij beschikbare en bruikbare *facts & figures*. We zien dan ook dat in Nederland vrijwel iedere maatschappelijke sector een kennisinstituut heeft. Zoals de Raad voor Cultuur met zijn recente advies *Agenda Cultuur: 2017-2020 en verder* onderstreepte, is zo'n goede kennisbasis ook voor de culturele sector van groot belang. De Raad onderscheidt daarbij de volgende functies: dataverzameling, analyse, interpretatie en theorievorming, verkenningen, ontwerp en advisering, en tot slot beleidsevaluatie. Met name het werk aan de eerste twee functies verdient meer samenhang. De Raad pleit dan ook voor een onafhankelijk kenniscentrum voor het verzamelen en analyseren van data. De Raad constateert tevens dat betrekkelijk weinig culturele instellingen een taak hebben op het terrein van data-verzamelen. De actieve rol die het ministerie van OCW op zich neemt op dit gebied vindt de Raad 'begrijpelijk, gezien het gebrek aan een systematisch en toegankelijk overzicht van kwantitatieve trends, en gezien de roep, ook vanuit de Tweede Kamer, om deugdelijke feiten en cijfers over de cultuursector.' Maar, aldus de Raad, 'het is van democratisch belang dat de analyse en presentatie van deze gegevens onafhankelijk en objectief plaatsvinden. Nu zich met de Cultuurindex een samenwerkingsverband van onderzoeksorganisaties opwerpt dat in deze functie kan voorzien, doet de mogelijkheid zich voor om deze functie te beleggen bij een onafhankelijke kennisorganisatie. Bovendien kan er dan gewerkt worden aan één geïntegreerde jaarlijkse publicatie van relevante kerngetallen en informatie over de culturele sector.'⁹ Concluderend meent de Raad dat de minister een stevig kenniscentrum moet helpen ontwikkelen. Deze conclusie spoort met de taakstelling waar de Boekmanstichting zich sinds een aantal jaren met succes op richt. Via de Cultuurindex Nederland en de digitaal goed ontsloten unieke bibliotheek is er dankzij de Boekmanstichting binnen het Nederlandse cultuurbestel een schat aan openbaar toegankelijke informatie over alle maatschappelijke aspecten van de kunst- en cultuursector beschikbaar. Voor de komende jaren is het de ambitie van de Boekmanstichting om verdere invulling te geven aan dit solide onafhankelijke kenniscentrum voor de cultuursector. Hieronder volgt een uiteenzetting hoe deze invulling er ons inziens binnen de huidige bestuurlijke en financiële parameters uit kan zien.

3.1 Activiteiten Boekmanstichting 2017-2020

Een goed functionerende cultuursector is zoals gezegd gebaat bij goede informatievoorziening en kennisinfrastructuur. Nu zijn her en der wel data over de cultuursector beschikbaar, maar vaak zijn deze versnipperd en niet eenduidig weergegeven, waardoor de effectiviteit ervan niet optimaal is. Op sommige terreinen zijn hiaten waarneembaar, bijvoorbeeld op het gebied van digitale consumptie of culturele geldstromen op gemeentelijk niveau. De Boekmanstichting wil graag een coördinerende taak op zich nemen met betrekking tot culturele dataverzameling en analyse. Gezien de breedte van ons werkterrein en de beperkte grootte van onze instelling, kan de Boekmanstichting

⁹ Raad voor Cultuur (2015). *Agenda Cultuur: 2017-2020 en verder*, p. 109.

hiertoe onmogelijk alle datavergaring zelfstandig *from scratch* uitvoeren. Vanuit onze jarenlange ervaring in het bij elkaar brengen van partijen en informatiestromen, denken wij echter met het zg. ‘rotondemodel’ een goede werkwijze in handen te hebben om de gewenste informatievoorziening en kennisinfrastructuur te optimaliseren.

Volgens dit rotondemodel verzamelt de Boekmanstichting om te beginnen op *neutrale wijze* bestaande data en informatie uit verschillende richtingen en via vele kanalen (Cultuurindex Nederland, kennisnetwerken en bibliotheekwereld). Eenmaal ‘op de rotonde’ rubriceren, analyseren en interpreteren wij dit heterogene materiaal tot leesbare en bruikbare kennis. Tenslotte worden die kennisproducten bij het verlaten van de rotonde zowel online als offline gedistribueerd richting (semi)overheidsorganisaties, de cultuursector, het onderwijs- en onderzoeksveld, de media en de individuele cultuurliefhebber. Ons internationale netwerk geeft ook mogelijkheden om sommige van deze kennisproducten – *upon request* – voor de Engelstalige wereld te verspreiden.

3.1.1 (Kern)activiteiten

De kernactiviteiten waarop de Boekmanstichting zich in de komende periode op deze wijze wil concentreren zijn overeenkomstig de omschrijving in art. 3.45 in de Wet op het specifiek cultuurbeleid betreffende een instelling werkzaam op het terrein van ‘Onderzoek en statistiek’: het verzamelen en verspreiden van kennis en informatie over kunst en cultuur in beleid en praktijk. Onze activiteiten zijn daarbij gericht op:

- 1) Het bevorderen en faciliteren van onderzoek over productie, distributie en afname van kunst en cultuur en over het nationale en internationale kunst- en cultuurbeleid, alsmede
- 2) het bevorderen en faciliteren van meningsvorming over productie, distributie en afname van kunst en cultuur en over het nationale en internationale kunst- en cultuurbeleid¹⁰.

In de uitvoering van de betreffende kernactiviteiten onderscheidt de minister zeven beschikbare instrumenten: (1) een relevante bibliotheek (in papieren of digitale vorm), (2) het publiceren van studies en tijdschriften, (3), het organiseren van conferenties en expertmeetings, (4) het verzamelen van (statistische) informatie, (5) het pro-actief agenderen van relevante thema’s, (6) het samenwerken met relevante partijen (culturele veld, adviesraden, universiteiten, kennisinstellingen zoals het CBS en het SCP, publieksorganisaties, bedrijfsleven, politieke partijen en overheden in binnen- en buitenland en (7) het verzorgen van onderwijs en/of het verlenen van diensten aan studenten, mits dit geen kernactiviteit is: dit is de verantwoordelijkheid van het onderwijs

¹⁰ Bussemaker (2015). Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, nr. WJZ/761523 910589), houdende wijziging van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid in verband met het vaststellen van de criteria voor vierjarige subsidiëring in de periode 2017-2020 (Subsidieregeling culturele basisinfrastructuur 2017-2020), p. 17.

zelf. Internationaal vergelijkend perspectief wordt van belang geacht, mits dit in goede afstemming met andere relevante (gesubsidieerde) partijen plaatsvindt.¹¹

3.1.2. Invulling en uitvoering

De invulling van bovengenoemde (kern)activiteiten zal, vanuit de Boekmanstichting bezien, verlopen langs drie hoofdlijnen waarbij alle zeven hierboven genoemde instrumenten worden ingezet. Het betreft:

- 1) *Data verzamelen en analyseren* via de Cultuurindex Nederland en bibliotheek, met een daaruit voortkomende platform voor cultuurecijfers, verrijkt met verdiepende (digitale) analyses van trends in cultuur;
- 2) *Verzamelen en openstellen van informatie en distribueren van kennis* over het culturele veld; via de bibliotheek, tijdschrift *Boekman* en andere publicaties, colleges, conferenties, expertmeetings en websites;
- 3) *Aanspreekpunt zijn voor de cultuursector, het openbaar bestuur, de wetenschap en de media* met betrekking tot zoekvragen en informatie over de maatschappelijke aspecten van kunst en cultuur.

Het combineren van bovengenoemde (coördinerende) werkzaamheden binnen één onafhankelijk kenniscentrum geeft ons inziens niet alleen een kwalitatieve impuls aan het vergaren en analyseren van data en informatie over kunst en cultuur, het versterkt ook duurzame samenwerkingsverbanden binnen de sector. De werkwijze die ons hierbij voor ogen staat wordt hieronder verder uiteengezet.

Ad 1. Data verzamelen en analyseren

Een intensievere manier van samenwerken met de onderzoekswereld heeft sinds de start van het project *De Staat van Cultuur/Cultuurindex Nederland* een hoge vlucht genomen. Tijdens de voorbereiding werkten we niet alleen met vaste partners als het SCP en CBS, maar verzamelden in de loop van de tijd nog ruim vijftig andere cijferleveranciers en statistiekdeskundigen om ons heen. (Velen van hen droegen bij als auteur aan de eerste editie van *De Staat van Cultuur*, en namen daarna deel aan de adviesgroep Cultuurindex Nederland). Deze adviesgroep werd gedurende het project steeds groter en groeide uit tot een stevig en uniek netwerk van cultuurstatistici en betrokken onderzoekers van zowel private als publieke organisaties.¹² Ook in de komende jaren zullen verschillende culturele partijen en (statistische) wetenschappers op regelmatige basis uitgenodigd worden voor rondetafelgesprekken over cijfervergaring, kennisuitwisseling en (Europese) statistische en strategische ontwikkelingen. Het verzamelen van duurzame cultuurecijfers blijft aldus hoog op ieders agenda staan. Bovendien kunnen wij dankzij dit soort netwerkbijeenkomsten en kennisdeling onze relatie met de cijferleveranciers bestendigen en meerwaarde voor hen creëren. Daarbij willen we ook expliciet inzetten op het uitbouwen van

¹¹ Bussemaker, Idem, p. 34-35.

¹² Bestaande uit vertegenwoordigers van onder meer : Algemene Rekenkamer, Berenschot, CBS, CPNB, DEN, EUR, Federatie Cultuur (Cultuurconnectie, De Zaak Nu, Koepel Opera, Museumvereniging, NAPK, NGA, VNPF, VOB, VSCD), KB, Mondriaan Fonds, NBTC, OCW, RCE, SCP, SiRM, Stichting Filmonderzoek, TNO, UvA, VU.

contacten met private partijen zoals de GfK Retail & Technology, een commercieel marktonderzoeksbureau (van retail tot media- en entertainment) en Mojo Concerts. Met name een uitbreiding van indicatoren afkomstig van private partijen binnen de Cultuurindex Nederland heeft een grote toegevoegde waarde voor het instrument. Wij denken bovendien op de langere termijn aan een internationale variant, in samenwerking met partners uit de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. Een dergelijk ‘big data’ platform kan aanvankelijk opgebouwd worden met een beperkt aantal kernindicatoren uit de Amerikaanse National Arts Index en de Cultuurindex Nederland. De horizon reikt tevens verder oostwaarts, met eerste contacten die recentelijk zijn opgestart met de ASEF en IFACCA omtrent een mogelijk initiatief om in het verlengde van de Cultuurindex Nederland ook in die richting allianties aan te gaan.¹³ Tegelijkertijd wordt er in samenwerking met de Atlas voor Gemeenten, en waar mogelijk in samenwerking met onder meer het IPO en de VNG, gekeken naar de varianten van een regionale Cultuurindex Nederland op provinciaal en/of gemeentelijk niveau. Het bedrijfsleven (Rabobank Amsterdam) toonde zich recentelijk reeds uitgesproken geïnteresseerd in een dergelijk instrument, dat voor lokaal en regionaal cultuurbeleid een *evidence-based* grondslag zou kunnen bieden.

Ad 2. Verzamelen en openstellen van informatie en distribueren van kennis

De Boekmanstichting begeeft zich al vele jaren op het terrein van informatievergaring en -ontsluiting. Dit heeft geresulteerd in een unieke vakbibliotheek die in binnen- en buitenland geroemd wordt vanwege zijn hoge kwaliteit. In de komende jaren streeft de bibliotheek er naar om op diverse manieren zowel digitaal als fysiek toegesneden informatie aan te bieden. Het digitaal collectioneren is daarbij het belangrijkste speerpunt, zonder de uniciteit en context van de (papieren) collectie te verwaarlozen. Daarnaast zal blijvend ingezet worden op het profileren van de rijkdom van de collectie door middel van literatuuroverzichten op maat; door organisatie van informatieve bijeenkomsten en workshops; door een actief *social media* beleid met updates over nieuws en ontwikkelingen; door deelname aan bibliothecaire samenwerkingsverbanden en door onze bibliotheekruimte open te stellen voor netwerken uit de sector zoals *A Sharing Academy*.¹⁴

De Boekmanstichting heeft als vanzelf een magneetwerking - mede door onze unieke bibliotheekcollectie - op onderzoekers op het gebied van de maatschappelijke aspecten van kunst en cultuur. Mede door die bibliotheekcollectie en doordat wij de Boekman Dissertatieprijs (i.s.m. NWO Geesteswetenschappen) organiseren hebben wij ook goed zicht op al het nieuwe wetenschappelijke onderzoek. Dit onderzoek wordt zowel via bijvoorbeeld boekbesprekingen in het tijdschrift, als via onze webcatalogus onder de aandacht gebracht. Medewerkers verzorgen tevens op verzoek lezingen en colleges voor studenten uit binnen- en buitenland.

¹³ Er is reeds een samenwerking gestart tussen ERICArts en IFACCA op dit vlak waarbij het grid van het ERICArts Compendium wordt gebruikt voor het instrument WorldCP van IFACCA.

¹⁴ Initiatief van componist Merlijn Twaalfhoven, waarbij professionals in de kunsten een jaar lang coaching en loopbaanbegeleiding krijgen aan de hand van een 10-stappen plan (meer info: www.sharingacademy.net).

Al jarenlang begeeft de stichting zich in de voorhoede van beleidsontwikkeling door thema's te agenderen die naar haar mening van groot belang zijn voor een evenwichtig en vitaal cultuurklimaat in Nederland. De aard van de onderwerpen is vaak in ieders belang, maar niemands primaire verantwoordelijkheid.¹⁵ Op dat maatschappelijk snijvlak opereert de Boekmanstichting en functioneert daarbij als een neutrale ontmoetingsplaats voor belanghebbenden uit onderwijs, cultuur en beleid. Onze geijkte manier van werken daarbij is om (internationale) werkconferenties, debatten en expertmeetings te organiseren, geflankeerd door publicaties die van te voren of nadien verschijnen in het verlengde van het betreffende thema. Succesvolle voorbeelden van deze werkwijze zijn de nummers over vergrijzing in de kunsten (voorjaar 2011), waar nog niemand destijds mee bezig was, maar wat inmiddels tot concrete beleidsprogramma's heeft geleid¹⁶, en het nummer over cultureel vastgoed (winter 2014) wat een breed publiek buiten het culturele veld vond. Het agenderende werk van de stichting zal ook in de nabije toekomst veelal via het tijdschrift lopen. Voor het nodige onderzoek contracteren wij externe deskundigen, en zoeken wij aanvullende financiering. Publieksbijeenkomsten en expertmeetings organiseren wij voornamelijk in opdracht, via entreeheffingen en/of door slimme budget-neutrale samenwerkingsverbanden.

Ad 3. Aanspreekpunt voor cultuursector, openbaar bestuur, wetenschap en media

De Boekmanstichting volgde als bovensectoraal instituut van oudsher op betrokken afstand de maatschappelijke ontwikkelingen in het culturele veld. Daarbij werd vooral ingezet op een faciliterende functie tussen het openbaar bestuur, het (universitaire) onderwijs- en onderzoeksveld en de cultuursector. In de komende periode willen wij aan de samenwerking met die velden ook een meer concrete dimensie geven, met name op het terrein van datavergaring en analyse van culturele cijfers. Kernwoorden zijn daarbij onafhankelijkheid, kwaliteit en (voor zover haalbaar) compleetheid. Mét en vóór het culturele, bestuurlijke en wetenschappelijke veld wordt hier het motto. Juist ook onder culturele instellingen wil de Boekmanstichting haar profiel versterken: via een inmiddels gesloten liaison met Kunsten'92 (professionele cultuurinstellingen) en een intensievere samenwerking met de Federatie Cultuur (werkgevers in de kunsten) ligt dat binnen handbereik.

De positieve ervaring met de adviesgroep cultuurstatistici heeft ons doen inzien dat het een grote toegevoegde waarde heeft om deze platformfunctie ook op andere terreinen uit te bouwen. Recente initiatieven verdienen verdere verdieping in de komende jaren, zoals de serie 'Onderzoek in zicht', waarbij er ruimte wordt gegeven aan promovendi en andere onderzoekers om relevant onderzoek op het vakgebied van de Boekmanstichting te presenteren. Bovendien is in de zomer van 2015 het initiatief genomen tot oprichting van een Landelijke Werkgroep Cultuurbeleid, bestaande uit vertegenwoordigers van

¹⁵ Zoals in mei 2015 een onderzoek naar vrijwilligers in de kunsten.

¹⁶ Dit leidde onder meer tot het convenant Ouderen en Cultuur voor de periode 2013-2017, wat tussen OCW en VWS en diverse veldpartijen op initiatief van het Fonds Cultuurparticipatie is afgesloten (zie: <http://www.cultuurparticipatie.nl/data/Ondertekend%20convenant%20Ouderen%20en%20cultuur.pdf>) en de programmaliijn Ouderen & Cultuurparticipatie van hetzelfde Fonds Cultuurparticipatie.

academische en hbo-opleidingen, vanuit de behoefte om het academische discours over cultuurbeleid in Nederland te intensiveren. Het is van belang om deze wetenschappelijke banden in de toekomst nog verder aan te halen. Daartoe doen zich ook mogelijkheden voor, bijvoorbeeld door een nog intensievere samenwerking met zusterorganisatie ERICarts in Bonn te bewerkstelligen.

Een reeds bestaande sterke verbinding tussen de academische en culturele wereld betreft de samenwerking met de KNAW. Sinds enige tijd belegt de Boekmanstichting samen met de KNAW bijeenkomsten voor wetenschappers, ambtenaren en specialisten uit het culturele veld. De ambitie van de twee instellingen is het cultuurdebat ook in de toekomst twee keer per jaar op academisch niveau te brengen zonder de relatie met de kunstpraktijk uit het oog te verliezen. Deze formule maakt het mogelijk de actuele vraagstukken van het cultuurbeleid vanuit verschillende academische disciplines te belichten en te becommentariëren. De resultaten van deze bijeenkomsten vinden hun weerklink in een themanummer van tijdschrift *Boekman*. De samenwerking met de KNAW is inmiddels structureel geworden, en vindt plaats in de Oude Vergaderzaal van het Trippenhuys. Onze ervaring is dat de combinatie van een symposium of expertmeeting, gevolgd door een verdiepende publicatie waarin dit thema deskundig uitgewerkt wordt, het discours op een hoger niveau brengt en het betreffende thema zichtbaar op de kaart zet. Tijdschrift *Boekman* is daar een geschikt medium voor, en wordt inmiddels ook ingezet om domeinen als de vastgoedsector en de medische wereld te bereiken.¹⁷ Het is van belang deze opgebouwde netwerken in de komende jaren verder te bestendigen.

Wij verstevigen onze netwerken in het culturele veld niet alleen door het gesprek tussen cultuurstatistici en academici te organiseren, maar ook via Jong Boekman; een groep van twintigers en dertigers bestaande uit *young professionals* en studenten, die de stichting periodiek adviseert over haar producten en diensten.

3.1.3 Platformfunctie en (nieuw) publieksbereik

Via de website van de Cultuurindex Nederland wil de Boekmanstichting de komende jaren tevens werken aan bredere bekendheid als hét platform in het Nederlandse cultuurbestel waar (nationale en regionale) cijfers worden verzameld, gestructureerd, gecontroleerd, geanalyseerd, geduid en (laagdrempelig) toegankelijk gemaakt voor een breed publiek. Een dergelijk platform voorziet in een grote behoefte aan eenduidige, vergelijkbare en goed vindbare cultuurcijfers in het veld, alsook voor lagere overheden (wier culturele takenpakket de laatste jaren onder invloed van verdergaande deregulering alleen maar is toegenomen). Speciale aandacht gaat bovendien uit naar een intensievere samenwerking op het gebied van kennisdeling met het ministerie van OCW, een wens die ook bij het ministerie lijkt te leven, getuige het ministeriële voornemen om met de Boekmanstichting het gesprek aan te gaan over ‘een zo goed mogelijke dataverzameling van de cultuursector’.¹⁸

¹⁷ Zoals het succesvolle nummer *Boekman* 101 met als thema ‘Cultuur als aanjager van gebiedsontwikkeling’ (vastgoedsector) of *Boekman* 104 met als thema ‘Kunst op recept’ (medische sector).

¹⁸ Bussemaker (2015). ‘Ruimte voor Cultuur: uitgangspunten voor het cultuurbeleid 2017-2020’, p. 42.

Vanuit het besef dat de tijdschriftenbranche steeds verder digitaliseert, oriënteren wij ons op de mogelijkheden om in de komende jaren tevens een digitale versie van het tijdschrift te ontwikkelen, mogelijk in een samenwerkingsverband met andere cultuurtijdschriften¹⁹ gezien de hoge investeringskosten die met een dergelijk traject gemoeid zijn.

Tot slot wordt nagedacht hoe wij kunnen inspelen op behoeften aan informatie en kennisversterking bij nieuwe generaties cultuurminnaars en –beslissers. De gedachtewisseling met een jongerenklankbordgroep, Jong Boekman, werd hierboven reeds genoemd. Ook werken wij inmiddels structureel samen met het jongeren netwerk rondom de SSBA. Elk themanummer van *Boekman* wordt in een gezamenlijke Boekman SSBA Salon gepresenteerd. Dit netwerk willen wij nog verder uitbouwen door gerichte allianties aan te gaan met ambitieuze jongeren die (bestuurlijk) binnen de georganiseerde cultuur actief zijn. Wat houdt deze jongeren en *young professionals* - zowel in de randstad als in de regio - bezig? Wat drijft hen om zich, vaak vrijwillig, in te zetten voor kunst en cultuur in hun omgeving? Welke ontwikkelingen zien zij en welke richting moet het volgens hen op? De Boekmanstichting wil de dialoog met deze nieuwe jongerengeneratie stimuleren en faciliteren, en ook voor hen een vanzelfsprekend aanspreekpunt binnen de sector zijn.

Bovenstaande ontwikkelingen laten zien dat de Boekmanstichting in de volgende cultuurnotaperiode sterker wil inzetten op kwalitatief hoogwaardige en organisatorisch duurzame samenwerkingsverbanden. Een direct gevolg hiervan is dat er minder middelen beschikbaar zullen zijn voor het organiseren van ‘losse’ debatten, expertmeetings, conferenties en boekpublicaties. Dergelijke activiteiten zullen wij vanzelfsprekend wel blijven uitvoeren, maar op minder frequente basis en/of alleen in opdracht van dan wel in nauwe samenwerking met derde partijen.

4. Codes goed bestuur

Het bestuur van de Boekmanstichting volgt de Governance Code Cultuur en onderschrijft de aanbevelingen uit de Code Culturele Diversiteit. Wij zijn ons daarbij bewust dat het verankeren van culturele diversiteit in onze organisatie binnen de voorgeschreven pijlers (publiek, programma, personeel en partners) een langjarig proces zal zijn. Op het niveau van de raad van toezicht wordt het goede voorbeeld echter al vele jaren gegeven. De raad bestaat op het moment van schrijven uit acht personen met zeer uiteenlopende achtergronden. De leden zijn bovendien afkomstig uit verschillende maatschappelijke sectoren, zoals kunst- en cultuurbeleid, gemeenten, provincies, universiteiten, cultureel erfgoed, musea, podiumkunsten en bedrijfsleven. Voorheen werden leden benoemd op voordracht van vaste instanties uit genoemde gelederen. Eind 2014 besloot de raad in voorafgaand goed overleg met OCW tot het aanpassen van de statuten in lijn met de

¹⁹ Er is in dat verband contact met *Folio*, het samenwerkingsverband tussen Vlaamse culturele, literaire en erfgoedtijdschriften.

Governance Code Cultuur en werd het sectoraal gekanaliseerde voordrachtensysteem losgelaten.

Amsterdam, 27 januari 2016

Marielle Hendriks
Directeur-bestuurder Boekmanstichting